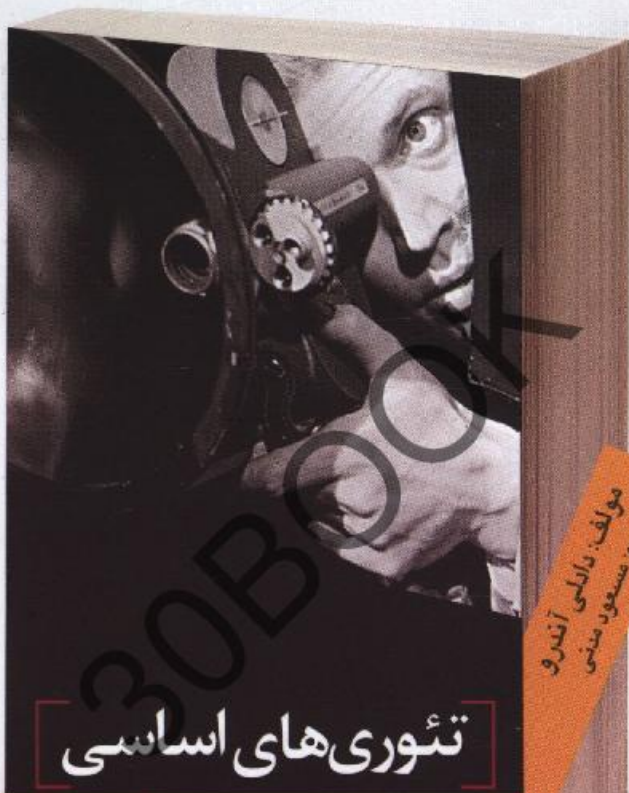

چاپ چهارم

مؤلف: داریوش آندری
مترجم: سعید مدنی

تئوری‌های اساسی

فیلم

فهرست مطالب

۱	مقدمه‌ی مترجم برای چاپ اول (پاییز ۱۳۶۵).....
۳	مقدمه‌ی مترجم برای چاپ دوم.....
۵	پیش‌سخن نویسنده.....
۱۰	یادداشت‌ها.....
۱۷	مقدمه.....
۱۷	موضوع.....
۲۲	روش.....
۲۸	یادداشت‌ها.....
۲۹	۱. شکل‌گرایی.....
۳۵	یادداشت‌ها.....
۳۷	هوگو مانستربرگ.....
۳۸	ماده و وسیله.....
۴۶	شکل و کارکرد.....
۵۶	یادداشت‌ها.....
۵۹	رودلف آرنهایم.....
۶۰	ماده.....
۶۵	استفاده خلاقه از سینما.....

مقدمه‌ی مترجم برای چاپ اول (باییز ۱۳۶۵)

در زبان فارسی این اولین کتابی نیست که درباره نظریات سینمایی منتشر می‌شود. اما اولین کتابی است که آگاهانه این مقوله را تحت بررسی قرار می‌دهد. امیدوارم با ارائه آن به خوانندگان ایرانی، نه تنها درک درست و آکادمیکی از نظریات سینمایی در میان آنان تقویت شود، بلکه مقالات و کتاب‌های منتشر شده به فارسی نیز در دورنمای منطقی و فاضل درکی قرار گیرند. این کتاب در اصل یک نقاد علمی و عملی از نظریات زیبایی شناسان بزرگ سینماست. راهنمایی علمی مفیدی است برای چگونگی مطالعه نظریات سینمایی. نویسنده که خود استاد سینما در دانشگاه آووا است، سعی فراوان داشته با بی‌نظیری به این مقوله بنگرد، شیوه برخورد او برای هر علاقمند جدی و به‌ویژه دانشجوی سینما ثمربخش است. همان‌طور که برای من که اولین بار به‌عنوان دانشجو با نظریات سینمایی آشنا شدم، چنین بود. در حقیقت کتاب به‌عنوان پیش‌شرط شروع هرگونه مطالعه نظری فیلم توصیه می‌شود.

این ترجمه هفت‌سال پیش آغاز شد و بارها بازنویسی شد. از آنجاکه علاقه فراوانی به این مقوله داشتم در ترجمه، وسواس و علاقه باهم همراه

پیش‌سخن نویسنده

تا آن‌جا که آگاهی‌ام یاری می‌کند تا به حال دو کتاب تاریخ نظریات سینمایی منتشر شده است. اولی "تاریخ نظریات سینمایی" نوشته‌ی "گولیدو آریستارکو" و دومی "زیبایی‌شناسی سینما" نوشته‌ی "هنری آژل" است. با آنکه من خود را مدیون این دو کتاب می‌دانم، اما میل ندارم با تلاش این نویسندگان در ردیف کردن نظریه‌پردازان سینمایی و جدا کردن راه و روش آن‌ها از یکدیگر به رقابت برخیزم.

بلکه با این کتاب، من امید دارم که نظریه‌پردازان سینمایی مهم را در برابر یکدیگر قرار دهم تا آن‌ها با جوانب مشترک نظریاتشان به گفتگو برخیزند و بنیان اندیشه‌هایشان را آشکار کنند. از اینرو آن دسته از نظریه‌پردازان سینمایی را برای بررسی برگزیده‌ام که به مفهوم گسترده و با بهره‌گیری از یک زمینه‌ی استدلالی جامع درباره سینما قلم زده‌اند. متفکرین بی‌شماری که به مناسبت، نظریه‌هایی، درباره سینما ارائه داده‌اند (از جمله پنافسکی^۱،

-
1. Guido Aristarco
  2. Henry Agel
  3. Panofsky

سوزن لنگر^۱، موریس مرلوبونتی^۲، گابریل مارسل^۳ و آندره مالرو^۴ در این کتاب به‌ندرت مورد توجه قرار گرفته‌اند. به نظریه‌پردازان اولیه دوران سینما مانند ریچیوتوکانودو^۵، لویی دلوک^۶ و ویچل لیندزی^۷ نیز به اختصار پرداخته شده است. زیرا به داوری من، نظریات آنان دارای چنان استحکامی نیست که با سایر چهره‌های بزرگ این کتاب برابری کند.

اولویت به آن دسته از نظریه‌پردازانی داده شده که نوشته‌هایشان به انگلیسی در دسترس بوده است، این جنبه متأسفانه مانع از آن شده که نظریه‌پردازان برجسته‌ی فرانسوی، روسی به خصوص ایتالیایی، در بحث ما سهم باشند از آن‌جا که این کتاب در اساس می‌خواهد به مطالعه نظریات سینمایی کمک کند و نه آنکه جایگزینی برای آن‌ها باشد، نگاه گسترده به آن چهره‌های سینمایی که آثارشان به دشواری یافت می‌شود و به انگلیسی هم ترجمه نشده، خارج از موضوع این کتاب به نظر می‌رسید. با این حال، در فصل‌های آخرین کتاب به برخی نظریه‌پردازان معاصر فرانسوی که آثارشان هنوز از فرانسه به انگلیسی ترجمه نشده، پرداخته شده است. البته این کار تا حدی ضروری به نظر می‌رسید، زیرا اندیشه این دسته از نظریه‌پردازان به تازگی باب شده و در بسیاری از موارد در حال ترجمه شدن به سایر زبان‌هاست.

این کتاب دارای برخی نموده‌های تاریخی نیز هست، اما البته فقط به طور ضمنی، من تمیز کلاسیک بین نظریات دوران شکل‌گرایی و نظریات دوران واقع‌گرایی یا عکاسی را — که اکنون همگانی شده و بر این باور

-
1. Susanne Langer
  2. Maurice Marleau-Ponty
  3. Gabriel Marcel
  4. Andre Malraux
  5. Ricciotto Canudo
  6. Luois Delluc
  7. Vachel Lindsay

کلیشه‌ای مبتنی است که تمامی سینما یا در "لومیر" و یا در "مه‌لیس" خلاصه می‌شود - نیز حفظ کرده‌ام. در نظریات سینمایی هم اولین عصر بزرگ اندیشه، تقریباً به طور یکدستی، عصر شکل‌گرایی بوده است. تا سال ۱۹۳۵ یا حدود آن، بدشواری می‌توان نظریه‌پرداز واقع‌گرایان را یافت که بتواند در برابر "هوگو مانستربرگ"، "رودلف آرنه‌ایم"، "سرگئی ایزنشتین"، "بلابلاش" یا "پنودوفکین" قد راست کند. سپس موقعیت دگرگون می‌شود و جوانه‌های اولین نظریات سینمایی واقع‌گرایانه در مکتب غنی "آندره بازن" و منتقدان "کایه دوسینما" و سپس در امریکا در اندیشه‌های "زیگفرد کراکاور" و فیلم‌سازان "سینما - وریته" همچون "ریچارد لیکاک"، "د.ا. پن بیکر" و "میشل رومر" رشد می‌کند.

مهم این است که این جنبش‌های سینمایی را به این ترتیب در برابر هم قرار دهیم، چرا که این نظریه‌ها به این گونه نیز شکل گرفته‌اند. نظریه‌پردازان دوران شکل‌گرا در پاسخ به واقع‌گرایان بی‌رحمانه‌ای نظریاتشان را شکل دادند که تهیه‌کنندگان فیلم‌ها تبلیغ آن را می‌کردند و عامه‌ی سینما هم تصور می‌کرد روی پرده سینما مشاهده می‌کند. در دوره بعدی واقع‌گراها به‌ویژه به دلیل آنکه می‌خواستند به فراخوران ویژه سینما به واقع‌گرایان پاسخ گویند و سینما را در کنار سایر هنرهای متعالی قرار دهند و به شکل‌گراها حمله کردند.

باز هم باید بر این نکته پای بفشارم که در این کتاب هیچ تلاشی انجام نشده که تمامی متفکران دو اردوی فوق را مورد بررسی قرار دهم.

1. Lumiere
2. Melies
3. Hugo Munsterberg
4. Rudolf Arnheim
5. Siegfried Kracauer
6. cinema-verite
7. Richard Leacock
8. D.A. Pennebaker
9. Michel Roemer

کوشش این بوده که آن متفکرانی را برگزینم که به بهترین صورت پایگاهی را در نظریاتشان بیان کرده‌اند که در پس آن اندیشه‌ای گسترده یا مکتب فکری مهمی وجود داشته است. فقط با بازگشت به این مکتب فکری و این درون مایه است که امیدوارم به خواننده جا پاهایی بدهم که از طریق آن‌ها، آسان‌تر و بهتر بتواند به قله‌ی نظریات اصیل سینما صعود کند، البته برای خواننده آشکار خواهد شد که چرا با اینکه متفکران دوران شکل‌گرا در بسیاری و یا شاید غالب مسایل سینمایی اتفاق نظر داشتند، دلایلشان برای جانبداری از پایگاهی با استدلال آن‌ها جهت توضیح این پایگاه، از گونه‌گونی فراوان برخوردار بوده است. یا آنکه ممکن است غالب دانشجویان سینما، نظریات متضادی مانند نظریه‌های ایزنشتین و بازن را با هم مقایسه کنند، به نظر من مفیدتر آن است که بتوان نظریه‌پردازان یک اردو را با هم مقایسه کرد. این کتاب براساس چنین طرز فکری نوشته شده است.

فصل نهایی کتاب به نظریات معاصر سینمایی و یا اندیشه‌هایی که در زمان نگارش کتاب هنوز در حال شکل گرفتن بودند و هنوز شکل نهایی پیدا نکرده بودند، می‌پردازد. در نظریات سینمایی معاصر، غالباً بحث‌های جدلی تقابلی میان دو سینمای شکل‌گرا و واقع‌گرا به کناری گذاشته، یا با استفاده از عواملی از هر دو اردوگاه در یک دیالکتیک، هم چون نظریه‌ی "ژان میتری" و یا با ارتقاء بحث تقابل دو اردوگاه به سطحی تجربیدی که در آن موارد تمایز دو اردوگاه در آن اهمیت خود را از دست می‌دهند، به سینما نگریسته شده است (پدیده‌شناسان و نشانه‌شناسان تا حدی چنین روشی برگزیده‌اند.) به دلیل سرشاری و موقعیت تا حدی مبهم نظریات جدید سینمایی، سعی کرده‌ام بحث به

نظریه‌هایی که در فرانسه ارائه شده محدود باشد. در نظریات سینمایی معاصر فرانسه علی‌رغم گونه‌گونی نگرش‌ها، تا حدی یک جدل مشخص و دغدغه‌های مشترک دیده می‌شود. فصل آخر کتاب در نهایت برای خواننده، مجموعه‌ی تابلوهای راهنماست که به وسیله آن‌ها می‌تواند مسایل مهم سینما را تشخیص داده و دیدگاه‌های گوناگون معاصر را بر زمینه‌ی نظریات کلاسیک سینمایی بازشناسد.

البته در اینجا نیز از برخی نام‌ها صرف‌نظر شده است. مثل آن‌ها که ممکن است مهم جلوه کنند یا مهم شوند. آنچه مورد نظر من است و باید مورد نظر تمام محققان و دانشجویان سینما باشد، طرح کلی نظریات سینمایی است نه رده‌بندی یک یک نظریه‌پردازان. حتی اگر هدف این کتاب بررسی تمام و کمال تمامی نظریات سینمایی می‌بود، احتماقانه بود که خواننده، کتاب را با احساسی آرامش‌بخش به پایان برساند که فشرده‌ای از آنچه درباره سینما فکر شده را خوانده است. در آن صورت هم من وی را و او می‌داشتم به نوبه خود شروع به اندیشه کند و با الهام (گرچه محدودش نمی‌کردم) از افکار و اندیشه‌هایی که خواننده، نتیجه‌ای بدست آورد.

هر کتاب نیازمند زمان و مکان خاص خویش است. جا دارد در اینجا از «موسسه ملی انسان‌شناسی» برای زمانی که برای این کتاب در اختیارم گذاشت تا بتوانم متن آنرا ساماندهی و آماده چاپ کنم، سپاسگزاری کنم. دانشگاه آی‌وی‌ا با سابقه طولانی تحقیقات نگره پردازانه جدی‌اش در زمینه سینما (آن هم با ده دوازده رساله دانشگاهی‌اش در این زمینه) برای من مشوق کلی لازم را فراهم آورد. دکتر «سام بکر» برای من تجسم کامل چنین مشوقی بود و تصویر کامل این سنت با ارزش در نظریه فیلم. مهم‌تر از هر چیز باید از دانشجویان سینما که در طی پنج سال، در

«دادلی آندرو» پیش از آنکه در سال ۲۰۰۰ به عنوان استاد فیلم و ادبیات تطبیقی به دانشگاه «بیل» برود، بیش از سی پایان‌نامه تحصیلی سینما را در دانشگاه آیوا به عهده گرفته بود. او اکنون مدیر برنامه فوق کارشناسی بخش مطالعات سینمایی دانشگاه «بیل» می‌باشد. زمینه‌های تحقیقاتی زیر نظر او: سینمای جهان (توجه ویژه به سینمای آفریقا، فرانسه، آسیای شرقی و ایرلند)، زیبایی‌شناسی (نگره تصویر، فیلم و دیگر هنرها) سینمای فرانسه و فرهنگ می‌باشد.

از او کتاب‌های زیر به چاپ رسیده‌اند: «تئوری‌های اساسی فیلم»، «مفاهیم نظریه فیلم»، «آندره بازن»، «فیلم در فضای هنرها»، «سانشو دایو، ساخته میژوگوشی»، «مه اندود: فرهنگ و درک در سینمای کلاسیک فرانسه» (۱۹۹۵) و کتاب «پاریس و تفضل فرهنگی که با همکاری استیون اونگار» (هاروارد ۲۰۰۵) به چاپ رسیده‌است. او مجموعه‌ای نیز به نام «تصویر گفتار» (۱۹۹۷) منتشر کرده‌است.

دادلی آندرو از سوی وزارت فرهنگ فرانسه عنوان «شوالیه» را دریافت کرده است.

■ سایر آثار این ناشر که در همین زمینه به چاپ رسیده‌است:

